

УДК 94(569.4)"1956"

DOI 10.31.65/2520-6966-2020-13i-99-108-120

П. П. Моціяка

кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

"Синайська кампанія" 1956 р.: військова перемога та дипломатична невдача Ізраїлю

У статті досліджується перебіг подій 1956 р., пов'язаних з результатами і наслідками націоналізації Єгиптом Суецького каналу, виникнення так званої "Суецької кризи" та реакції на це з боку Великої Британії, Франції, Ізраїлю та інших зацікавлених держав. Здійснено огляд військових дій на Синайському півострові, в секторі Газа та в зоні Суецького каналу. Простежено позицію Організації Об'єднаних Націй, світового співтовариства стосовно конфлікту на Близькому Сході та прийняття ефективних рішень, які зупинили війну і дозволили здійснити мирне врегулювання. Наголошено на компромісному характері вирішення Суецької кризи, що пізніше давало підстави учасникам конфлікту, зокрема Ізраїлю та Франції, як переможцям, прагнути надолужити втрачене. Зроблено висновок про те, що в результаті "Синайської кампанії" Ізраїль перетворився на одну з найчисльніших у військовому відношенні держав регіону, що дозволило отримати йому кращі, ніж до війни 1956 р., безпекові умови.

Ключові слова: *арабо-ізраїльський конфлікт, Суецький канал, Суецька криза, операція "Кадеш", операція "Мушкетер", Синайський півострів, Газа, ООН, Рада Безпеки, мирне врегулювання.*

Роки холодної війни були періодом конфліктів та міжнародної напруженості, що неодноразово ставило світ на межу ядерної війни. Попередня багатостороння рівновага сил перетворилася на гостре протистояння двох наддержав – США і СРСР, яке за влучним висловом євродипломата Р. Купера, мало "двосторонню рівновагу страху в масштабах всього світу" [1, с. 27]. Це протистояння стало особливо виразним саме після подій навколо Суецького каналу 1956 р.

Спроби міжнародного співтовариства після Другої світової війни зі створення в Палестині двох держав (арабської та єврейської) були невдалими, оскільки плани поділу не задовольняли ні арабів, ні євреїв. Арабо-ізраїльський вузол суперечностей сформувався після першої війни між ними в 1948–1949 рр., коли напад низки арабських країн на щойно проголошену державу Ізраїль закінчився для арабів поразкою і втратою значних територій. Лінія розмежування стала, по

суті, новим кордоном Ізраїлю. Арабські країни цього категорично не сприймали, а прагнення до реваншу і ліквідації єврейської держави тільки ускладнювало ситуацію та сприяло періодичній ескалації протистояння в наступні десятиліття.

У 1956 р. у цьому регіоні виникла так звана Суецька криза, коли у протистояння були втягнуті безпосередньо Єгипет, Ізраїль, Франція і Велика Британія, а опосередковано – США і СРСР. Цього разу "збурювачем спокою" на Близькому Сході став Єгипет. У 1952 р. там відбулася революція, у результаті якої було повалено монархію і проголошено республіку. До влади у країні прийшли патріотично налаштовані офіцери, один з яких – Гамаль Абдель Насер (у 1954 р. став президентом Єгипту). Новий режим пріоритетним завданням країни обрав прискорений розвиток економіки з опорою на побудову висотної Асуанської греблі на Нілі з потужною гідроелектростанцією і створенням на цій базі розгалуженої зрошувальної системи. Амбіційний проєкт потребував значних коштів, яких у Єгипту не було, і тому він звернувся до Міжнародного банку реконструкції і розвитку, а також урядів Великої Британії і США стосовно надання позики для такого будівництва. Тривалі перемовини і консультації перервалися в липні 1956 р., коли Велика Британія і США свої попередні пропозиції відкликали і заявили, що відмовляються від фінансування Асуанського проєкту [2, с. 33].

У відповідь Г. А. Насер 26 липня 1956 р. оприлюднив декрет про націоналізацію франко-британської "Кампанії Суецького каналу". У декреті вказувалося, що власники акцій отримають компенсацію, а єгипетський уряд візьме на себе відповідальність за забезпечення умов конвенції 1888 р. про свободу судноплавства каналом. Рішення про націоналізацію було законним, оскільки компанія була зареєстрована як єгипетське підприємство, хоча й була власністю іноземців (41 % її акцій належав британському урядові, а 52 % – французькому) [3, с. 132]. Так розпочалася Суецька криза, яка невдовзі переросла у війну.

7 серпня 1956 р. у Заяві міністрів закордонних справ Великої Британії, Франції і США законність націоналізації Суецького каналу визнавалася спірною, а також говорилося, що в інтересах свободи судноплавства по Суецькому каналу треба вжити заходів для встановлення в умовах "міжнародного режиму" норми управління Суецьким каналом. Крім того, ними було запропоновано скликати Конференцію для розгляду заходів із забезпечення подальшого функціонування каналу [2, с. 34].

На Конференції в Лондоні (16–23 серпня 1956 р.), у якій взяли участь Велика Британія, Франція, США, Єгипет, СРСР та деякі інші держави, не вдалося дійти консенсусу через взаємовиключні проєкти вирішення проблеми. Велика Британія, Франція і США пропонували запровадити міжнародне правління каналом, а Єгипет, підтриманий СРСР, наполягав на визнанні його суверенітету над каналом. Спроби врегулювання Суецької кризи, здійснені Радою Безпеки ООН у вересні-жовтні 1956 р., також не мали успіху [2, с. 36–37].

Реалізуючи націоналізацію Суецького каналу, Єгипет заборонив прохід ізраїльських кораблів через канал, посиляючись на відсутність мирного договору між Ізраїлем та Єгиптом. Це право на прохід через канал було визнано за Ізраїлем рішенням Ради Безпеки ООН від 1 вересня 1951 р. Крім того, Єгипет заборонив вихід ізраїльських кораблів у Червоне море з порту Ейлат через Тіранську протоку. Ці заборони ще більше загострили єгипетсько-ізраїльські стосунки.

Ще в листопаді 1955 р., виступаючи перед кнесетом, прем'єр-міністр Д. Бен-Гуріон особливу увагу відвів важливості проблеми безпеки, яка, на його думку, "означає проблему [...] у прямому розумінні нашого фізичного існування. А від існування держави Ізраїль залежить тепер все майбутнє єврейського народу [...] Наші вороги вважають, що зуміють вирішити раз і назавжди, остаточно проблему Ізраїлю – шляхом його тотального знищення" [4, с. 9–10]. В умовах ворожого арабського оточення не варто вимірювати досягнення безпеки "шляхом військової перемоги, хай навіть повної і остаточної". Безпека Ізраїлю, на думку глави уряду, полягає "в постійному посиленні і вдосконаленні у всіх сферах і на всіх фронтах" [4, с. 10].

Для Ізраїлю наміри Єгипту стали очевидним наприкінці 1955 р., коли Єгипет уклав договір з Чехословаччиною (читай: СРСР), за яким він отримував величезну партію сучасних озброєнь – 530 одиниць бронетехніки (230 танків, 200 бронетранспортерів, 100 самохідних гармат), близько 500 стволів артилерії, 200 літаків різних типів, а також есмінці, торпедні катери і підводні човни. На думку Г. А. Насера, все це озброєння стане важливим кроком у вирішальній битві за знищення Ізраїлю [5, с. 171]. Тоді ж, у жовтні 1955 р., було створено спільне військове командування Єгипту і Сирії (у 1956 р. до нього приєдналася Йорданія). Активізувалися так звані федаїни (після 1949 р. вигнані з Палестини араби), які здійснювали рейди на територію Ізраїлю і протягом 1955 р. 260 ізраїльських громадян були ними вбиті чи поранені. Тому в липні 1956 р. прем'єр-міністр Д. Бен-Гуріон дійшов висновку про те, що з міркувань власної безпеки Ізраїль повинен завдати по Єгипту превентивного удару. Він віддав розпорядження ізраїльському генштабу підготувати кампанію в 1956 р.,

зосередивши зусилля перш за все на відкритті Тіранської протоки для ізраїльських суден [5, с. 173].

Таким чином, наприкінці літа 1956 р. обидві сторони виявилися настільки наелектризованими, що в повітрі відчутно запахло воєнною грозою. Правитель Єгипту, який пишався своєю репутацією захисника арабського світу, не бажав призупиняти діяльність федаїнів, які мали серед арабів славу "месників завойовникам Палестини". У той же час контрудари Ізраїлю не залишали арабам вибору: мир чи війна. Протягом місяця, який передував Синайській кампанії, а саме з 12 вересня до 10 жовтня 1956 р., армійські підрозділи Ізраїлю, відповідаючи на вбивства та диверсії федаїнів, здійснили чотири рейди, у ході яких знищили поліцейські форти Рахава, Гарандал, Хусан і Калькілія. Втрати, яких зазнали ізраїльтяни у ході цих акцій вбитими і пораненими, перевалили за 100 чол., а арабські склали близько 200 чол. Це була ще не війна, проте вже і не мир [6, с. 25].

Серйозною проблемою для Ізраїлю тоді було отримання сучасного озброєння. Єдиним постачальником зброї для Ізраїлю була Франція. Починаючи з 1953 р. Франція таємно допомагала Ізраїлю створити власний військовий потенціал. Коли Г. А. Насер почав підтримувати повстанців у Алжирі, ставлення до нього уряду Франції стало особливо негативним. Париж розглядав Ізраїль як серйозний важіль впливу на Єгипет. Перша офіційна угода між Францією та Ізраїлем про поставки озброєнь була укладена у 1954 р., а згодом ще одна наприкінці 1955 р. [6, с. 105]. Ізраїль попросив продати йому 200 танків, 72 реактивних літаки, 40 тис. снарядів, 10 тис. ракет загальною вартістю в 80 млн доларів. У липні 1956 р. ця зброя стала надходити до цієї країни [7, с. 213].

Після націоналізації Суецького каналу зближення інтересів Великої Британії, Франції та Ізраїлю ставало цілком логічним. У жовтні 1956 р. біля Парижа відбулися таємні перемовини представників трьох держав, на яких було узгоджено план військових і політичних заходів проти Єгипту. Повний текст цього документа було опубліковано тільки на початку 1990-х рр. Документ складається із семи статей. Перша передбачала, що Ізраїль повинен почати повномасштабні бойові дії надвечір 29 жовтня 1956 р. із завданням досягнути Суецького каналу наступного дня. Відповідно до другої статті, Велика Британія і Франція повинні були звернутися до Ізраїлю і Єгипту з пропозицією припинити вогонь і відвести свої війська за 10 миль від Суецького каналу. Від Єгипту вимагалось погодитися на тимчасову окупацію англо-французькими військами головних споруд каналу. Це положення було включено для того, щоб повністю виключити прийняття Єгиптом ультиматуму західних держав. Відповідно

до третьої статті, через 12 годин після того, як Єгипет відхилить звернення Франції і Великої Британії, війська цих країн на світанку 31 жовтня почнуть проти нього бойові дії. Стаття четверта декларувала намір Ізраїлю окупувати західний берег затоки Акаба й острови у цій затоці. Уряди Великої Британії і Франції жодним чином не повинні були висловлювати свого ставлення до цієї акції Ізраїлю. За статею п'ятою, Ізраїль зобов'язувався не нападати на Йорданію під час військової операції проти Єгипту. У випадку, якщо Йорданія сама розпочне військові дії проти Ізраїлю, британський уряд зобов'язувався не керуватися умовами англо-йорданського договору і не надавати Йорданії допомоги. Угода мала характер суворої секретності, і це підкреслювала шоста стаття. Відповідно до сьомої статті, протокол набував сили негайно після його схвалення трьома урядами. За рішенням урядів Великої Британії та Франції, керівництво США не було поінформовано про рішення, прийняті на зустрічі в Севрі. Як пізніше пояснив американському послу Д. Дугласу міністр закордонних справ Франції К. Піно, це диктувалося принциповими розходженнями з американським урядом, оскільки "керівництво Сполучених Штатів помилялося в оцінках ступеня загрози, яку становив Насер" [8, с. 569].

Для загального командування бойовими діями було створено об'єднане англо-французьке командування зі штабом на острові Кіпр. Головнокомандувачем призначили англійського генерала Кейтлі, а його заступником – французького віце-адмірала Баржо. В об'єднаному англо-французькому флоті нараховувалося більше 130 кораблів, у тому числі 7 авіаносців, 3 легких крейсери, 13 есмінців, 14 сторожових кораблів, 6 підводних човнів, 11 десантних кораблів, 8 тральщиків, 60 транспортів та інші кораблі [7, с. 217].

У жовтні 1956 р. на Синайському півострові збройні сили Єгипту склалися з двох піхотних дивізій – Палестинської 8-ої дивізії, дислокованої в районі Гази – Рафіяха, і 3-ої піхотної дивізії, дислокованої в районі Ель-Аріша – Абу-Гейли. Бронетанкова бригада, яка дислокувалася в Бір-Гафгафі, курсувала між своєю базою і Бір-Хаммою, на захід від Абу-Гейла, по центральній магістралі Синаю. Піхотна бригада утримувала висоти на захід від перевалу Мітла, поблизу порту Суец. Інші важливі сектори центру і півдня Синайського півострова патрулювалися легкими моторизованими прикордонними військами на броньованих джипах і бронетранспортерах [5, с. 176].

Проти цих сил Ізраїль виставив 9 бригад – 6 піхотних (1-шу, 4-ту, 9-ту, 10-ту, 11-ту, 12-ту), 202-гу парашутну бригаду, 7-му бронетанкову бригаду і дві мотобригади – 27-му і 37-му [5, с. 176, 178].

У ХХ ст. війни зазвичай розпочиналися масованим ударом – вторгненням танкових колон, нальотами авіації, артобстрілами, бомбардуванням з моря – і супроводжували швидким пересуванням військ на декількох ділянках фронту. Проте Синайська війна не розпочалася за таким класичним сценарієм і, можливо, саме тому вона отримала назву "Синайської кампанії". Вона, навпаки, розпочалася тихо і немовби нерішуче. Протягом перших 24 годин Єгипет не був упевненим, чи це війна, чи просто каральна експедиція – у відповідь на рейд федаїнів. Війна розпочалася саме так, щоб Ізраїль міг згорнути операцію і відступити, якщо англо-французькі союзники не реалізують свою частину плану. А для того щоб зберегти перевагу несподіванки і разом з тим пояснити причини мобілізації ізраїльської армії (а приховати це було неможливо), Ізраїль інсценував підготовку великої операції проти Йорданії – кару за атаки терористів з йорданської території [5, с. 178]. Всі ці приготування і такі маскування повністю вдалися.

Як писав у своїх спогадах керівник операції генерал Моше Даян, "схема пріоритетів у наших операціях буде наступною: перше – висадження парашутних десантів; друге – просування за рахунок обходу противника на його позиціях; третє – прорив. Сутність схеми пріоритетів у даному випадку полягає в тому, щоб якнайшвидше і якнайдалі заглибитися на ворожу територію з допомогою десанту, а не пробиватися до намічених об'єктів, наступаючи по фронту, раз по раз відсовуючи його поближче до Суецу. Точно так само наші піхотні і танкові підрозділи повинні наступати, не втрачаючи часу і залишаючи позаду себе не придушені осередки оборони ворога. Затримуватися для штурму ворожих позицій слід лише тоді, коли немає способу обійти їх, чи вже на завершальному етапі кампанії – тоді ці осередки опиняться повністю ізольованими і відрізненими від баз в Єгипті [6, с. 55–56].

Військові дії розпочалися 29 жовтня 1956 р. о 17:00 зі сміливої висадки парашутного десанту у глибині центрального Синаю, на східному вході до ущелини перевалу Мітла, за 156 миль від ізраїльського кордону і 45 миль від Суецького каналу. Всього десантувалося 395 парашутистів – батальйон ударної 202-ої парашутної бригади під командуванням підполковника Рафаеля (Рафуля) Ейтана. Надвечір десантникам Ейтана перекинули повітрям ще 4 безвідкатних 106 мм протитанкових гармати, 2 важких 120 мм мінометів, 8 джипів розвідки, боєприпаси та інше спорядження. Цікаво, що за 2 години до десантування 4 ізраїльські літаки часів Другої світової війни "Мустанг" Р-51 знищили єгипетську комунікаційну мережу: літаки спеціальними

гачками та гвинтами і крилами літаків обірвали повітряні телефонні лінії, які пов'язували єгипетські штаби і частини [5, с. 179].

Решта десантників 202-ої бригади під командуванням полковника Арієля Шарона, дислокована на йорданському кордоні, здійснивши марш на 65 миль, майже одночасно (запізнення склало 18 хвилин) з десантуванням батальйону Ейтана теж перейшли кордон з Єгиптом і рухалися на з'єднання на перевалі Мітла. 30 жовтня о 22:30 обидві частини десантників з'єдналися [5, с. 181–183]. Десантники Шарона не знали однієї деталі операції. Перевал Мітла не був важливим зі стратегічної точки зору цієї операції, проте десант у безпосередній близькості до каналу був важливим, щоб англійці і французи могли використати цю близькість до каналу і втрутитися. Якщо бій відбувався в секторі Газа, то це ніяк не впливало на безпеку судноплавства каналом, а якщо поблизу каналу, то були підстави вимагати "безпеку судноплавства" [7, с. 222].

На іншій ділянці Синайського фронту угруповання полковника Є. Валаха (чисельністю до дивізії) розпочало наступ у центральній частині півострова в районі Ель-Кусейма і Абу-Авейгіла. Тут був справжній укріплений район, де на стратегічних висотах були обладнані оборонні позиції, прикриті мінними полями і загороджені колючим дротом. Усі спроби взяти позиції "в лоб" зазнали невдачі. Тоді 7-а танкова бригада полковника У. Бен-Арі, обійшовши позиції з тилу, перерізала всі шляхи можливих підкріплень для єгиптян, і ті здалися. Надалі 7-ма бригада рухалася до моря, а їй назустріч виступила 4-та танкова дивізія Єгипту. Проте танкового бою не сталося. Штурмова авіація Ізраїлю завдала потужного удару з повітря, і до 100 одиниць єгипетської бронетехніки було знищено. Таким чином, центральна частина Синаю опинилася під контролем ізраїльської армії [9, с. 204].

Союзники Ізраїлю підтвердили, що вранці 5 листопада ними заплановано висадити великий повітряний десант на ділянках, що дозволило б ізолювати район висадки морського десанту вранці 6 листопада. Найближчим завданням англійських повітряно-десантних військ було захоплення і утримання аеродрому Гамаль, а французьких – залізничного і шосейного мостів південніше Порт-Саїда. Райони десантування були обрані поблизу цих об'єктів [7, с. 216].

Разом з тим ізраїльське командування діяло не стільки відповідно до плану операції "Мушкетер", скільки згідно з планом своєї операції "Кадеш". 31 жовтня з'ясувалося, що ізраїльські війська, які оволоділи перевалом Мітла, надалі розвивали наступ не в напрямку Суецького каналу, а повернули на південний схід і мали завдання вийти до узбережжя Червоного моря в районі затоки Акаба. І тому

висування 30 жовтня ультиматуму Єгипту й Ізраїлю відвести свої війська від зони Суецького каналу виглядало за таких обставин абсурдом. Проте бюрократичний урядовий механізм Великої Британії і Франції був уже запущений. Операція повинна була бути швидкоплинною. У разі її успіху прорахунки і нестиківки у діях трьох держав можна було легко видати за тактичні хитрощі, за допомогою яких вдалося ввести керівництво Єгипту в оману [8, с. 570].

Того ж дня, 30 жовтня, посол США в Лондоні У. Елдріч терміново був запрошений до Міністерства закордонних справ і ознайомлений з текстом ультиматуму урядам Єгипту та Ізраїлю. Посол відразу ж ознайомив керівництво США з цим документом. Президент Д. Ейзенхауер і держсекретар Дж. Ф. Даллес зійшлися на думці, що ні за духом, ні за змістом ультиматум є не прийнятним для Єгипту. Тоді ж за ініціативою США ситуація на Близькому Сході була винесена на обговорення Ради Безпеки ООН. Намір американського керівництва полягав у тому, щоб передовсім відновити контроль США над розвитком подій і не допустити посилення впливу СРСР в арабському світі [8, с. 570–571].

31 жовтня, отримавши від Єгипту відмову від ультиматуму, о 19:00 англо-французькі сили стали завдавати бомбових ударів по єгипетських аеродромах у зоні каналу. Отже, не через 12, а через 25 годин після вручення ультиматуму Велика Британія і Франція вступили у війну. Судноплавство по Суецькому каналу було перервано. Проте кораблі об'єднаного флоту з десантом на борту вийшли з морських баз Мальти і в Алжирі лише 1 листопада. Їхній перехід до берегів Єгипту повинен був тривати 6 днів [8, с. 572].

31 жовтня уряд СРСР у спеціальній заяві різко засудив трієсту агресію і відзначив необхідність вжити негайних заходів для її припинення Радою Безпеки ООН. Проте Велика Британія та Франція використали своє право вето. 5 листопада уряд СРСР у своїх зверненнях до урядів Франції та Великої Британії попередив керівництво цих держав про те, що СРСР сповнений рішучості всіма засобами, включно із застосуванням сили, розгромити агресорів і відновити мир на Близькому Сході. Москва недвозначно натякала на можливість застосування ракетно-ядерної зброї: "Якби ракетна зброя була застосована проти Англії і Франції, ви, мабуть, назвали би це варварською дією. Проте чим же відрізняється нелюдський напад, здійснений збройними силами Англії і Франції, на майже беззбройний Єгипет?" [10, с. 109]. З боку СРСР, на думку багатьох оглядачів, це було блефом. Навряд чи радянське керівництво всерйоз розглядало можливість завдання ракетно-ядерного удару. Це мало скоріше пропагандистський ефект.

Разом з тим ця загроза (хай і уявна) поряд із позицією США стосовно цього конфлікту свою роль зіграла.

Генеральна Асамблея ООН ухвалила резолюцію, датовану 1 листопада 1956 р. (термінове засідання розпочалося о 17:30 1 листопада і завершилося вже 2 листопада), 64 голосами проти 5, при 6 тих, які утрималися, із закликом до всіх країн, утягнутих у конфлікт, припинити вогонь і вивести війська за встановлені лінії перемир'я [8, с. 572].

Ізраїль використав час до вступу в силу рішення про припинення вогню для того, щоб завершити операцію на Синайському півострові. До 2 листопада ізраїльські війська захопили сектор Газа і вийшли на рубіж 10 миль на схід від каналу. 3 листопада Ізраїль заявив, що готовий дотримуватися режиму припинення вогню на таких же умовах, як і для Єгипту. Розрахунок полягав у тому, що до отримання офіційної згоди Єгипту Ізраїль встигне завершити військову операцію. 5 листопада Ізраїль встановив контроль над Тіранською протокою затоки Акаба. Таким чином, Ізраїль вирішив свої стратегічні завдання і виконав загалом свої зобов'язання перед союзниками [8, с. 572].

Вранці 5 листопада 500 десантників союзників висадилися з повітря на аеродромі Гаміл поблизу Порт-Саїда і 600 десантників у районі Порт-Фуада. Вони захопили у Порт-Фуаді водогін і припинили постачання води до міста. 6 листопада о 6:50 у Порт-Саїді став висаджуватися морський десант. 7 листопада було захоплено Порт-Саїд і війська союзників просунулись вздовж каналу на 35 км. З 8 до 20 листопада у Порт-Саїді висаджувалися війська другого ешелону. Загальна чисельність висаджених у зоні каналу військ перевищила 40 тис. чол. Проте всі ці дії були вже скоріше за інерцією, оскільки головнокомандувач союзних військ генерал Ч. Кейтлі віддав наказ припинити бойові дії опівночі з 6 на 7 листопада [7, с. 229]. Так закінчилася війна 1956 р. на Синайському півострові і в зоні Суецького каналу.

Мирне врегулювання виявилось тяжким і тривалим. Для Ізраїлю важливим було отримати гарантії стабільності двох важливих досягнень війни – ліквідації блокади Тіранської протоки і припинення рейдів фєдаїнів з єгипетської території [5, с. 211]. Проте Об'єднані Нації під сильним тиском з боку США і СРСР вимагали від Ізраїлю забрати свої війська із зони Суецького каналу, сектора Газа і загалом Синайського півострова. Як писала пізніше у своїх спогадах тодішній міністр закордонних справ Голда Меїр, "так розпочалася дипломатична битва, яку ми вели в ООН протягом чотирьох з половиною місяців – і програли. Ми прагнули переконати весь світ, що якщо ми відступимо до лінії перемир'я 1949 року, то нова війна на Близькому Сході буде

неминучою" [11, с. 370]. Процес переговорів був складним. За оцінкою Голди Меїр, "це були жажливі місяці. Наш поетапний відступ з Гази і Синаю здійснювався, проте нічого не було сказано чи зроблено, щоб змусити Єгипет погодитися на переговори з нами, гарантувати зняття блокади з Тіранської протоки чи вирішити проблему Гази. [...] Я ніяк не могла довести до свідомості американців – особливо їхнього державного секретаря холодного, сірого Джона Фостера Даллеса – що від гарантій – справжніх, зубастих гарантій – залежить, власне, наше життя, і що повернутися до становища, яке було до Синайської кампанії, ми не можемо. Нічого не допомагало" [11, с. 371].

Тоді ООН запропонувала Ізраїлю наступний компроміс. Стосовно Суецького каналу говорити важко, оскільки він проходить територією власне Єгипту і фактично Єгипет ним розпоряджається. Тіранська протока є нейтральними водами, а Ізраїль має рацію, що її треба відкрити для судноплавства в ізраїльський порт Ейлат. Порушення єгипетсько-ізраїльського кордону, точніше лінії припинення вогню, були обопільними. Тому Об'єднані Нації надішлють на Синайський півострів свої надзвичайні військові сили, UNEF (United Nations Emergency Forces). До цих сил планувалося включити військових з Бразилії, Канади, Цейлону, Колумбії, Індії, Норвегії і Пакистану [7, с. 231].

Коли розпочався вже 1957 р., ізраїльські війська все ще не покинули Синайського півострова. 7 січня ООН знову закликала Ізраїль відвести свої війська, а США знову натякнули Ізраїлю про економічні санкції. Тільки після цього розпочалося відведення військ із Синаю. До 22 січня ізраїльтяни відійшли зі всіх захоплених територій, окрім сектора Газа і синайського берега поблизу Тіранської протоки. Ізраїль знову став вимагати особливих гарантій для свободи судноплавства і припинення дій диверсантів із Гази. Тоді 16 березня війська UNEF замінили Армію оборони Ізраїлю і в Газі і в Шарм-ар-Шейху на півдні Синаю. Проте всупереч надіям ізраїльтян сектор Газа відразу ж передали під єгипетський контроль, і прикордонні проблеми, перепалки і перестрілки знову стали звичним явищем. Натомість свобода мореплавства через Тіранську протоку до Акабської затоки зберігалася до травня 1967 р., коли Насер знову закрити протоки [7, с. 231].

Підсумовуючи дослідження, варто зауважити, що Синайська кампанія, проведена Ізраїлем, у багатьох аспектах була класичною. Початкова її фаза – блискуче застосування стратегії "непрямого підходу". Відомий військовий історик Б. Ліддел Гарт, який дав таку назву ізраїльській стратегії, охарактеризував початкові кроки війни на Синаї як "одне з найбільш блискучих застосувань такого підходу в історії війн". Він назвав план Синайської кампанії "шедевром" [5,

с. 173]. Крім того, ізраїльські збройні сили показали, що з часів Війни за Незалежність вони перетворилися на ефективну бойову силу, котра зберігала свіжість думки, швидкість руху, якими вони відзначалися в 1948–1949 рр. Армія Ізраїлю мала успіх на полі бою. Цілі кампанії було досягнуто. Моше Даян, підсумовуючи Синайську кампанію, зробив такий нестандартний висновок: "Ізраїльська армія зуміла виконати поставлені завдання на Синаї не всупереч тим складнощам, з якими їй довелося зіткнутися, а завдяки їм. Складнощі і труднощі стали неминучими через швидкість, а швидкість була невід'ємною складовою підходу, вибраного Ізраїльською армією на шляху досягнення військових і політичних цілей. Звичайно, роблячи ставку на швидкість і несподіванку, ми йшли на великий ризик, проте у тому становищі, у якому знаходився Ізраїль на той час, не піти на ризик означало наражатися на ще більший ризик" [6, с. 216].

На дипломатичному фронті Ізраїль, як і його союзники, програв. Хоча цілі кампанії і було досягнуто, у керівництва Ізраїлю залишилося почуття незадоволеності досягнутим. Перш за все, війна не закінчилася прямими переговорами переможців з переможеними. Врегулювання відбувалося через домовленості в рамках ООН, де тиск двох членів Ради Безпеки (США і СРСР) був дуже потужним і тому навіть два інші члени Ради Безпеки (Велика Британія і Франція) змушені були поступитися. А оскільки поступилися союзники, то Ізраїлю якихось особливих вигод як переможцю теж не випадало. Його дії проти Єгипту однозначно кваліфікували як агресію, що і було зроблено Об'єднаними Націями. Перемоги на полі бою не доповнилися успіхом за столом переговорів і наступного врегулювання.

Можна погодитися з досить поширеною думкою про те, що Синайська кампанія 1956 р. дала Ізраїлю одинадцять років відносного спокою на його кордонах. Дійсно, Ізраїль підтвердив свій статус однієї з найсильніших у військовому відношенні держав регіону. Проблеми безпеки інтересів Ізраїлю були не такими гострими, як до цього. Проте це не зняло з порядку денного для арабських держав питання про існування поряд з ними держави Ізраїль. Біполярний світ створив "доброго дядька" в особі СРСР для арабів і "доброго дядька" в особі США для Ізраїлю. Подальше протистояння між наддержавами не могло не привести до нового конфлікту на Близькому Сході. Це було тільки питанням часу.

Література

1. Купер Р. Раздор между народами. Порядок и хаос в XXI веке. Москва: Московская школа политических исследований, 2010. 240 с.

2. Кузнецов Д. В. Арабо-израильский конфликт: история и современность. Очерк событий. Документы и материалы: учеб. пособие. Благовещенск: Изд-во БГПУ, 2006. 289 с. URL: https://vk.com/doc35528094_498533759?hash=5751fb2651092de8c9&dl=dc086d5c975bea257.pdf (дата звернення: 20.01.2020).
3. Богатуров А. Д., Аверков В. В. История международных отношений. 1945–2017. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Аспект Пресс, 2017. 560 с.
4. Корнилов А. А. Между войной и миром. О процессе принятия внешнеполитических решений в Государстве Израиль (1948–1993 гг.): монография. Нижний Новгород: Издательство ННГУ, 1994. 144 с.
5. Герцог Х. Арабо-израильские войны от войны за независимость до ливанской кампании. London: Nina Karsov, 1986. Т. 1. 306 с.
6. Даян М., Тевет Ш. Арабо-израильские войны 1956, 1967. Москва: Изобрафус; ЭКСМО, 2003. 496 с.
7. Звягельская И. Д. История Государства Израиль. Москва: Аспект Пресс, 2012. 359 с.
8. Штереншис М. История Государства Израиль. 2-е изд. Герцлия: ISRADON, 2005. 720 с.
9. Пелипась М. Я. Суэцкий кризис. *Холодная война*. 1945–1963 гг. Историческая ретроспектива: сб. статей. Москва: ОЛМА-ПРЕСС, 2003. С. 543–584.
10. Смирнов А. И. Арабо-израильские войны. Москва: Вече, 2003. 384 с.
11. История международных отношений: в 3 т. Москва: Аспект Пресс, 2012. Т. III: Ялтинско-Потсдамская система / Ю. А. Дубинин, Б. Ф. Мартынов, М. Н. Наринский, Т. В. Юрьева. 532 с.
12. Меир Голда. Моя жизнь. Чимкент: МП "Аурика", 1997. 560 с.

References

1. Kuper, R. (2010). *Razdor mezhdu narodami. Porjadok i khaos v XXI veke* [The discord between nations. Order and chaos in the 21st century]. Moskva: Moskovskaja shkola politicheskikh issledovanij [in Russian].
2. Kuznetsov, D. V. (2006). *Arabo-izrail'sky konflikt: Istorija i sovremennost. Oчерk sobitij. Dokumenty i materialy: uchebnoje posobie* [Arab-Israeli conflict: History and Modernity. The feature story. Documents and materials: study guide] URL:https://vk.com/doc35528094_498533759?hash=5751fb2651092de8c9&dl=dc086d5c975bea257.pdf (Last accessed: 20. 01. 2020) Blagoveshchensk: Izdatel'stvo BGPU [in Russian].
3. Bogaturov, A. D., Averkov, V. V. (2017). *Istorija mezhdunarodnih otnoshenij. 1945–2017* [The History of International Relations. 1945–2017]. Moskva: Izdatel'stvo "Aspekt Press" [in Russian].
4. Kornilov, A. A. (1994). *Mezhdu vojnoj i mirom. O processe prinjatija vneshnepoliticheskikh reshenij v Gosudarstve Izrail (1948–1993 gg.): Monografija* [Between War and Peace. On the process of making foreign policy decisions in the State of Israel (1948–1993): Monograph]. Nizhnii Novgorod: Izdatel'stvo NNGU [in Russian].

5. Gertsog, H. (1986). *Arabo-izraillskie vojni ot vojni za nezavisimost do livanskoj kampanii* [Arab-Israeli wars from the War of Independence to the Lebanese campaign]. London: Nina Karsov [in Russian].
6. Dajan M., Tevet Sh. (2003) *Arabo-izraillskije vojni 1956, 1967* [1956, 1967 Arab-Israeli wars]. Moskva: Isografus, EKSMO [in Russian].
7. Zvjageljskaja, I. D. (2012). *Istorija Gosudarstva Izrail* [The History of the State of Israel]. Moskva: Izdateljstvo "Aspekt Press" [in Russian].
8. Shterenshys, M. (2005). *Istorija Gosudarstva Izrail* [The History of the State of Israel]. Gertslija: ISRADON [in Russian].
9. Pelipasj, M. Ja. (2003). Suetskii krizis [Suez crisis]. *Kholodnaja vojna. 1945–1963 gg. Istoricheskaja retrospektiva: Sb. statej - Cold war. 1945–1963. Historical Retrospective: Collection of articles*, 543–584 [in Russian].
10. Smirnov, A. I. (2003). *Arabo-izraillskie vojni* [Arab-Israeli wars]. Moskva: Veche [in Russian].
11. Dubinin, Ju. A., Martynov, B. F., Narynsky, M. N., Yurjeva T. V. ed. (2012). *Istorija mezhdunarodnih otnoshenij: V trekh tomakh. T. III: Yaltynsko-Potsdamskaja sistema* [The History of International Relations: In three volumes. Vol. III: Yalta-Potsdam system]. Moskva: Izdateljstvo "Aspekt Press" [in Russian].
12. Meir, G. (1997). *Moja zhyznj* [My life]. Chimkent: MP "Aurika" [in Russian].

P. P. Motsiaka

PhD, Associate Professor of the Department of World History and International Relations, Nizhyn Mykola Gogol State University

1956 "Sinai Company": Israel's military victory and diplomatic failure

The article examines the events of 1956 related to the results and consequences of the nationalization of the Suez Canal by Egypt, the emergence of the so-called "Suez Crisis" and the response to it by the United Kingdom, France, Israel and other interested countries. A review of hostilities in the Sinai Peninsula, the Gaza Strip and the Suez Canal zone has been carried out. It points to a thoughtful strategy for warfare on the part of Israel and its line of conduct with its allies, which made it possible to succeed at the theater of war. The reasons for success in the battlefield of the Israeli military units have been found out, the main ones being excellent tactical training, non-template actions by commanders and a high level of professionalism of the personnel. The United Nation's and the world community's position on the conflict in the Middle East, and effective decisions that have stopped the war and allowed for peaceful settlement have been traced. The USA's and the USSR's attitude to this conflict is analyzed and the reasons for the actual coherence of their actions with respect to the United Kingdom, France and Israel. The compromise solution to the Suez crisis was emphasized, which later gave rise to the participants of the conflict, including Israel and France, as winners, seeking to make up for the lost. It is concluded that, as a result of the Sinai Company, Israel has become one of the most militarily powerful states in the region, which allowed it to obtain better security conditions than before the 1956 war.

Key words: the Arab-Israeli conflict, Suez Canal, Suez crisis, Kadesh operation, Musketeer operation, Sinai Peninsula, Gaza, UN, Security Council, peaceful settlement.